

Μάθημα 14ο

τ'ς εγάπ'ς ο Θεόν.

Βέρας Αντωνιάδου-Κεσίδου.

Η Πελαΐα ενεγκάστεν, ίρδωσεν, εσ'κώθεν να ισάζ' τα μέσα τ'ς. Ερρούξεν το λετσέκ'ν ατ'ς, ελύαν τα τζάμες ατ'ς και εξ'ύ'αν 'ς σο ωμία τ'ς. Τα μάγ'λα τ'ς, ζατέν κόκκινα έσανε, έ'νταν κι άλλο κόκκινα κι όλα τ' άθια τη Καλομηνά ένοιξαν 'ς σον πρόσωπόν ατ'ς. Εχαλάρυνεν το σπαρέλιν ατ'ς και με τα βούρας ατ'ς επέρεν νερόν ασ' σο κρενίν κι εντώκεν 'ς σον πρόσωπόν ατ'ς.

Ασ' σην οξέαν μερέαν εφύσεξεν έναν αερόπον, άμουν ασ' ση θεού φύσεμαν, Θεού ανάσμαν. Η Πελαΐα ενετριχίασεν, έναν ανατριχίασμαν αγνόν, άμουν ντ' αναρριγούν τ' οξέας τα φύλλα, όντες φυσά τ' αερόπον. Εκλώσταν τερεί... Είνας τελικάνλης μ' έναν άσπρον άλογον, άμουν τον Αέρ', στέκ' αφ'κά' 'ς σην οξέαν. Άμουν τον ήλρον έστραφταν και εφώταξεν ο κόσμον.....τ' ομμάτα τ'ς εχαντυλλάαν...εχπαράεν... έσ'κωσεν τη φωτάν ατ'ς να σπογγίεται.

Ο παιδάς ελάγγεψεν αφ'κά' ασ' σ' άλογον, εξέγκεν έναν άσπρον μαντήλ', εσούμωσεν κι έπλωσεν ατο 'ς σον πρόσωπόν ατ'ς. Εθαρρείς ένοιξεν ουρανόν κι έρθεν η κοσμοδάβαση. Εκόπαν τα συντελέας ατ'ς έχ' και λιγούται. Έσ'κωσεν τ' ομμάτα τ'ς, ετέρεσέν ατον κι άλλο 'κ' επόρεσεν να χαμελύνετα. Εχάθεν ο κόσμον όλον, ο κόσμον έ'έντον δύο ομμάτα, δύο ομμάτα αγγελόμορφα.

Στέ'κνε καρσί καρσί, τερούν τ' έναν τ' άλλο άμον μά'εμέν', νέ καλατσεύ'νε νέ τιδέν, μαναχόν τ' ομμάτα τουν, χίλα ισμάρα και χίλα τραγωδίας.

-Παναΐα μ', ... Παναΐα μ',...ντ' έπαθα! νουνίζ' η Πελαΐα. Ατός θα έν' ατός τ'ς εγάπ'ς ο Θεόν...καλά έλε'εν η Δεσποινή....Λάσκεται 'ς σα παρχάρα, μά'εύ' και παλαλών' τα κορτσόπα.....

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

τ'ς εγάπ'ς = της αγάπης
ενεγκάστεν (νεγκάσκουμαι) = κουράστηκε
τζάμας = κοιτίδες, η τζάμα
εξ'ύ'αν (εκχύω) = χύθηκαν
άθια, άνθια = άνθη

σπαρέλ' (το) = σκέπασμα στήθους, μέρος της φορεσιάς
 βούρας (τα) = χούφτες, η βούρα, ρήμ. βουράζω = ό,τι χωράει στη χούφτα
 μου < βενετ. vera
 κρενίν (το) = βρύση, πηγάδι, κρήνη
 ανάσμαν (η) = ανάσα
 τελίκανλης = νέος, θερμόαιμος έφηβος < deli = τρελλός + kanli → kan=αίμα
 αφ'κά', τοπικό επίρ. = κάτω
 εχαντυλλά'αν (χαντυλλάγουμαι) = εδώ θαμπώθηκαν μπφ. Αρχική σημασία
 γαργαλώ (από το ακανθύλλιον → άκανθος → αχάντ')
 εχπαράεν (αχπαράζω < εκσπαράσσω) = τρόμαξε
 ελάγγεψεν (λαγγεύω) = πήδηξε
 ζατί, ζατέν, ζατού = φυσικά, βέβαια, λ. τουρκ. zati
 συντελέας (τα) = δύναμη σωματική και ηθική
 κοσμοδάβαση (η) = το τέλος του κόσμου, καταστροφή, όλεθρος
 λιγούται (λιγούμαι) = λιγοθυμά
 καρσί = απέναντι, λ. τουρκ. karsi
 καλατδεύ'νε (καλατδεύω) = μιλούν
 ισμάρα (τα) = νεύματα, λ. τουρκ. ismar (νεύμα)
 νουνίζ' (νουνίζω) = σκέπτεται (από το νους)
 λάσκειται (λάσκομαι = κάνει βόλτες, αλάομαι ή ηλάσκω, ομηρ. λ., άλη = πε-
 ριπλάνηση. Παράγωγες λέξεις: αλήτης, αλάνι, αλανιάρης, αλανιάρα (γυ-
 ναίκα που περιφέρεται άσκοπα, κότα ελευθέρας βοσκής)
 παλαλών' (παλαλώνω) = τρελαίνει. Παλαλός, παλάλα, παλαλόν μέλ' (το μαι-
 νόμενον μέλι)
 παρχάρα (τα) = θερινοί βοσκότοποι, οικίσκοι

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Τηλέφωνο: ντριν..ντριν..ντριν...

Καλομάν: Εστά... 'στά...ντό κωδωνίεις αφορισμένον;...ποιός έν';

Ανέστης: Ελένε...

Καλομάν: Τίναν Ελένεν αραεύ'ς; Εμέν πα Ελένεν εφώτ'σάν εμεν.

Ανέστης: Ανεγνώριμον λαλιάν..την Ελένεν τη φοιτήτριαν θέλω.

Καλομάν: Α! τη νέισσαν την Ελένεν θέλτς'; 'Κί θέλτς εμέν τη γραϊάν; Εσύ πα
 ποίος είσαι;

Ανέστης: Ανέστης, ο φοιτητής....

Καλομάν: Χα, εσύ είσαι ο παιδάς ποιος επαίρεν τ' αχούλ' τ' ανεψιάς -ι-μ';

Εσύ τινάν θα ευτάμε γαμπρόν;

Ανέστης: Σ' χώρα μεν, καλομάν, καμίαν 'κ' έκ'σα τη λαλία σ' και

Καλομάν: Σεβνταλούς άρθρωπος είσαι. Σ'χωρεμένος να είσαι....Ανάμ'νον,
 κοιζώ την Ελένεν. Ελένε,....αραεύ'νε σε.

Ελένε: Ποίος αραεύ' με;

Καλομόνα: 'Σ σο τελέφωνον, είνας σεβνταλούς....

Ελένε: Ανέστη...ψήκα μ'...τσικάρ'-ι-μ'. Εροθύμεσά σε. Ατόσα ημέρας και νέ τηλέφωνον νέ γραφήν...

Ανέστης: Εγώ μη 'κ' εροθύμεσά σε; Κορτσόπο μ',...! Γιαβρόπο μ',... 'κ' επόρεσα να έρχουμαι... 'Κ' ετέλεσα τα εξετάσεις'Οντες θα έρχουμαι 'ς σα γονικά σ', με το πτυχίον 'ς σο χέρ' θα έρχουμαι.

Ελενε: Εγώ εσέν θέλω....Ανέστη μ', ψήκα μ'!

Ανέστης: Ποίσον έναν ξάι κι άλλο υπομονήν.

Ελένε: Υπομονήν.... υπομονήν...όσον πόσον; Την υπομονήν αγκαλάσκουμαι και κείμαι.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

αραεύ'ς = ψάχνεις, λ. τουρκ. aramak

εφώτ'σαν = βάφτισαν

ανεγνώριμον = άγνωστο

αχ(κ)ούλ = μυαλό, λ. τουρκ. akıl. Αχουλούς (μυαλωμένος), αχουλούσσα (η), αχουλούν (το)

σεβνταλούς = ερωτευμένος, λ. τουρκ. sevda, sevdali = ερωτευμένος

κουίζω = φωνάζω, αρχ. κοίζω = γρυλλίζω, ηχοποίητη λέξη

εροθύμεσα = επιθύμησα, αρχ. ραθυμώ = νοσταλγώ

κείσαι = κοιμάσαι

νέ = ούτε, λ. περσ. ne. Φράση: Νέ εσύ νέ ατός

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Επίθετα σε -ούς,ωούσα, -ούν, που προέρχονται από την τουρκική γλώσσα και κλίνονται όπως τα δευτερόκλιτα συνηρημένα σε -ους (νους).

	Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	αχουλούς	αχουλούσσα	αχουλούν
Γεν.	αχουλού	αχουλούσσας	αχουλού
Αιτ.	αχουλούν	αχουλούσσαν	αχουλούν

	Αρσενικό	Πληθυντικός αριθμός Θηλυκό	Ουδέτερο
Ον.	αχουλούδες	το ίδιο με το αρσενικό	αχουλούια
Γεν.	αχουλουδίων		αχουλούιων
Απ.	αχουλούδες		αχουλούια

Στην κατηγορία αυτή των επιθέτων ανήκουν και τα επίθετα: σεβνταλούς και σεβνταλής, θηλ. σεβνταλήσσα, σεβνταλούν, εμνιατλούς, εμνιατλούσσα, εμνιατλούσσα και εμνιατλήσσα, εμνιατλούν (έμπιστος, η, ον).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βρες τις λέξεις με αναγραμματισμό και γράψε δικές σου.

Ποιο συναίσθημα περιγράφει η συγγραφέας και στα δυο κείμενα.

Συμπλήρωσε τα κενά με τις λέξεις:

κόρ', σείτα, εχαντυλλάαν, είδεν, τ' ομμάτα τ'ς

Η ατον

Βρες τις υποκοριστικές λέξεις και γράψε δικές σου (Διάλογος).

Γράψε στα τρία γένη τις λέξεις: άσπρον, κόκκινον, αγνόν, άλλο.

Ετυμολόγησε τις λέξεις: τελίκανλης, κοσμοδάβαση, ομμάτα, ανάσμαν.

Μάθημα 15ο

Το συχαρίασμαν και τα συχαράτ'κα.

Δ. Νικοπολιτίδη-Α. Ζηκουρίδη.

Ο Δημήτρης Νικοπολιτίδης γεννήθηκε στο Κιλκίς το 1925. Τελείωσε τη Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ και εργάστηκε ως καθηγητής σε πολλά Γυμνάσια και Λύκεια και στο λυκειακό τμήμα της Θεολογικής Σχολής της Χάλκης στην Κωνσταντινούπολη. Υπηρέτησε ως Γυμνασιάρχης στο Κιλκίς και για λίγο διάστημα προϊστάμενος εκπαίδευσης. Έγραψε τέσσερα θεατρικά έργα, που ανέβασαν οι μαθητές του και πολλοί σύλλογοι, όπως «Ο Πρόεδρος τη χωρί'», «Όλα για την Παναίλια», «Τη Κίτσας η γλώσσα τρανόν έν'», «Η Λίτα εγάνωσεν τα πουλούλα». Είναι γραμμένα όλα στην Ποντιακή Διάλεκτο. Επίσης έγραψε λεξικό της Ποντιακής Διαλέκτου, αντίστροφο από τη νεοελληνική στην ποντιακή.

Δ. Νικοπολιτίδης.

Κείμενο Α'

Άλλο μη στέκ'ς, είπε με η μάνα μ'. Κάλκεψον αγλήγορα τ' άλογον και τρέξον 'ς ση Σέσλοβαν. Δάβα συχαρίασον την Παρθέναν τη Λαζάρ' και τη μάναν ατ'ς. Δάβα πέει ατ'ς, «φως τ' ομμάτ'α σουν, έρθεν ο Ζάχον». Και αν ερωτούν εσε «πού έν';» «πέει ατ'ς 'ς σο Κιλκίς, 'ς σ' οσπίτ' τη Ξένονος».

Ατά ντο γράφω, εγένταν το 1941 τη χρονί'α, άμα ντό μήνας έτον ενέσπαλα. Την πατρίδαν εμουν επάτεσαν οι Γερμανοί και οι Ιταλοί. Οι Γερμανοί έγκαν και τοι Βουλγάρτς 'ς ση Μακεδονί'αν, γιατί εδώκαν ατ'ς στράταν, όντες εσέβαν 'ς ση πατρίδαν εμουν. Όσα παλικάρ'α εγλύτ'ωσαν ασ' σουν πόλεμον τη Αλβανί'ας, εκλώσαν 'ς σ' οσπίτ'α τουν. Οι γεραλαεμέν' πα επέμ'ναν 'ς σα νοσοκομεί'α, ώσ'να 'ίνταν καλά. Ένας αϊκος έτον και ο Ζάχον, ο Γραμματικόπουλον, ασ' ση Σέσλοβαν. Εγώ εντροπέας και χαδεμένος, όπως έμ'νε, εκλώστα και είπα τη μάνα μ':

- Μάνα, εγώ 'κί πάω, εντρέπουμε.

- Νέπε, τρέξον, είπε με ξαν' η μάνα μ', θα δί'νε σε παράδες.

Εγώ όντες έκ'σα θα δί'νε με παράδες, άμον έλλαξα νιάτα, άμα ξαν' 'ς σα δίχ'ωτα έμ'νε. Έσ' σα τελευταί'α επήρα την απόφαση να πάω. Επήγα, ενέλλαξα κι επεκεί εκατήβα 'ς σο μαντρίν. Εξέγκα οξωκά τ' άλογόν εμουν, τον Τσαχούρ', ελάγκεψα απάν' ατ' κι ατού είσαι. Ωσ' να τερώ ολό'ερα μ' ευρέθα οξωκά ασ'

σο Κιλκίς. Έσκωσα τ' άλογον 'ς σο τετνάρ, για να πάω αγλήγορα. Εσύ είσαι που αγληγορείς; Τ' άλογον, σείτα έτρεχεν, εδελέεν κι έρρουξεν κά'. Με τ' εκείνο αγκά ερούξα κι εγώ. Εκόπαν τα γόνατα μ'.

Το καστόμ' ντ' εφόρ'να, ιταλικόν έτον και καινούρ', εγομώθεν τόζα. Πολλά εστιβάρυνα ο μαύρον. Η γούλα μ' εγομώθεν και ετοιμάγα να κλώσκουμ' οπίσ'. Άμα ενούν'τσα τα παράδες κι επεκεί εποίκα ατόσον κόπον. Να πάν' όλα χαμένα, κ' έ'γκα το 'ς ση λογαρίαν. Ετίναξα τα τόζα και επήρα ξαν' τη στράταν για τη Σέσλοβαν. Πολλά 'κ' επήεν, ευρέθα 'ς σο χωρίον.' Κ' έν' και μακρά ασ' σο Κιλκίς, κάν' 5 χιλιόμετρα. Σουμώνω και στέκω, άμα ασ' στην εντροπή μ' επίασε με κρυφός ψύχος. Ίδρωσα κι εγένουμ'νε κούστ' νερόν. Αλλομίαν κέσ' ευρέθα 'ς σ' οσπίτ' τη Ζάχονος κι απάν' 'ς στην πόρταν στέκ' η Παρθένα. Καιρόν 'κ' εχάσα. Άμαν είπα τον «Παρθένα φως τ' ομμάτa σ', έρθεν ο Ζάχον». «Τ' ομμάτa σ' γομάτον φως!»είπε με εκείνε, άμα πού έν'; Όντες είπα τον πού έν', αμάν επήεν κι έγκεν κι εδώκε με 100 φράγκα. Ποίος 'κί χαιρείται, όντες ακούει αίκα χαπάρα; Πόσον εχάρα κι εγώ μ' ερωτάτε. Όλα ενεσπάλθαν. Πολλά 'κ' επήεν, έρθεν και η μάνα τη Παρθένας. Εστυχαρίασα κι εκείνε και εδώκε με 100 φράγκα. Επεχαιρέτ'σα τ'ς και επήρα τη στράταν για το Κιλκίς. Σείτα κλώσκουμ'νε, έλεγα εγώ εμέν, «Γιατί να είσαι ατόσον εντροπέας; Καλά και 'κ' εκορδυλέεν η γλώσσα μ'». Απ' ατότε εδέβαν σεραντεννέα χρόνα. Έκίτι χρόνα, εκίτι βαχούτα, πότε έρθετέ κι εδέβετε; Ακομάν οψεκέσ' έτον!

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

κάλκεψον = καβάλησε, προστ. του καλκεύω, καβαλκεύω μεσν. < καβαλικεύω
γλήγορα, αγλήγορα, ογλήγορα, ληγάρα = γρήγορα
στυχαρίασον (στυχαριάζω) = δώσε τα συχαρίκια
φως τ' ομμάτa σ' = φως στα μάτια σου, συγχαρητήρια
ατ'ς -ατής = αυτής
εσέβαν = μπήκαν, αόρ. του εμβαίνω
ντο = που (αναφορικό), ντό = τι (ερωτηματικό)
ενέσπαλα (ανασπάλλω < ανά + σφάλλω) = ξέχασα
έ'γκαν = έφεραν, αόρ. του φέρω
εκλώσταν = γύρισαν, επέστρεψαν (κλώθω - κλώσκουμαι)
γεραλαεμέν' (γεραλαεύκουμαι) = πληγωμένοι, λ. τουρκ. yara = πληγή
ώσ' να = ώσπου να
αϊκος = τέτοιος
χαδεμένος (χαδεύω) = ζεματισμένος, συνεσταλμένος
νέπε < νέπρε = βρε, καλέ, κλητική προσφώνηση
νιάτα, νιέτα (τα) = σκοποί, σχέδια, λ. τουρκ. niyet
δίχωτα, δίχουτα = με δύο γνώμες, σε αμφιβολία
ενέλλαξα (αναλλάζω) = έβαλα τα γιορτινά μου

τσαχούρ' = ξανθό, σταχτί, λ. τουρκ. çahir
 ελάγγειφα (λαγγεύω) = πήδησα
 τετνάρ = στα τέσσερα, ίσως από το τουρκικό tetiklik
 σείτα = καθώς, όταν
 εδελέεν (δελιάζω) = μπερδεύτηκε, από το θηλάζω < θηλιά
 αγκά = μαζί (άνω + κάτω)
 εκόπαν τα γόνατα μ' = κατέρρευσα
 εποίκα (αόρ. του ευτάω) = έκανα
 τόζα (τα) = σκόνες, λ. τουρκ. toz
 εστιβάρινα (στιβαρύνω) = βάραινε η καρδιά μου, στενοχωρήθηκα
 η γούλα μ' εγομώθεν = βούρκωσα, μεσν. Γούλα < gula λατ.
 'κ' 'εγκα το 'ς ση λογαρίαν = δεν υπολόγισα
 ψύχος (ο) = πυρετός
 κούστ' νερόν = πολύ ιδρωμένος από το κούστιν < goshd = βώλος, αρμένικη
 λέξη
 αλλομίαν = άλλη μια φορά, στη συνέχεια, άλλοτε
 «τ' ομμάτα σ' γομάτον φως» = απάντηση στη φράση «φως τ' ομμάτα σ'»
 έν' = είναι
 χαπάρα (τα) = ειδήσεις, λ. αρ. haber
 εκορδυλέεν (κορδυλάουμαι) = έγινε κόμπος, μπερδεύτηκε
 οψεκέσ' = χθες
 βαχούτα = εποχές, χρόνος, καιρός, λ. τουρκ. vakit

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Ποιες λέξεις του κειμένου είναι δάνειες από άλλες γλώσσες;

Γιατί ο ήρωας, παρά το δισταγμό του, δέχτηκε να πάει να συγχαρεί την Παρθένα τη Λαζάρ;

Ποιο το πάθημά του;

Γράψε στον άλλο αριθμό τις λέξεις: η στράτα, τα παράδες, τ' ομμάτα, η μάνα.

Βάλε στην κανονική σειρά τις λέξεις: Κερεκή, πολλά, τον κυρ'ν ατ'ς, ετίμανεν, η.

Κείμενο Β΄

(Αυτοσχέδιο Γ. Κ. Χατζόπουλου)

Ο Κωστίκας, τη Χρύσωνος ο παιδάς, ασ' σ' Αντρεάντων τη Σαμφούντας, έτον ο τσιπ καλός οικοκύρτσ. Ασ' αδέλφα τ' έτον ασ' ούλτσ ο μικρόν. ΄Σ ση δουλειάν ατ' έτον ο πλέον καματερός.

΄Σ σο σχολείον, σείτq-v επέ'νεν, έτον όλων ο πρώτος. Τα κορτσόπα έλεπαν ατον κι ελιγούνταν. Ατός μαναχόν τ' ομμάτ'ν έτον σ' όλων τη μικρέσσα την κουτσήν τη μουχτάρ', τη Λάζαρονός. Σείτq έν'τον η χαρά, ούλ' έλε'αν ο Κωστίκας επήρεν όλων το καλλίον και το έμορφον το κορτσόπον.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Παραθετικά.

Η έννοια της σύγκρισης στη Διάλεκτο εκφράζεται περιφραστικά:

συγκριτικός βαθμός

άλλο + θετικός βαθμός, π.χ. άλλ' άσκεμος ή κι άλλο άσκεμος

υπερθετικός βαθμός

πολλά + θετικός βαθμός, π.χ. πολλά καλός

τσιπ + θετικός βαθμός, π.χ. τσιπ καλός

άρθρο + τσιπ + άρθρο + θετικός βαθμός, π.χ. ο τσιπ ο μικρόν ή ασ' ούλτσ ο μικρόν

όλων + πρώτος + θετικός βαθμός, π.χ. 'ς στην τάξιν ατ' όλων ο πρώτος

άρθρο + ο πλέον + θετικός βαθμός, π.χ. ο πλέον καματερός

ασ' ούλτσ τα παιδία μ' το καλλίον έν' ατό

ασ' ούλτσ τη νυφάδες -ι-μ' όλων η μικρέσσα

όλων + συγκριτικός βαθμός του καλός > όλων το καλλίον

(Βλέπε *Ιστορική Γραμματική της Ποντικής Διαλέκτου*, Α. Α. Παπαδόπουλου, σελ. 56 και *Γραμματική της Ελληνικής Διαλέκτου του Πόντου*, Δ. Οικονομίδη, σελ. 219-222).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Σημείωσε τις περιπτώσεις εκφοράς του Υπερθετικού βαθμού.

Ποιανού επθέτου είναι ο Υπερθετικός βαθμός του κειμένου όλων το καλλίον;

Γιατί οι συγχωριανοί του Κωστίκα επικροτούσαν την επιλογή του;

Χαρακτηρίστε τον Κωστίκα.

Ποιο το επώνυμό του; Πώς εκφέρεται. Ποια η σχέση του με τα αρχαία επώνυμα;

2. Ενεστώτας και Παρατατικός ρημάτων σε -ώ, -εύω, -ούμαι.

ΕΝΕΣΤΩΤΑΣ	ΠΑΡΑΤΑΤΙΚΟΣ
τιμώ τιμάς τιμά τιμούμε(ν), τιμούμες, τιμούμ' τιμάτε(ν), τιμάτιν(ε), τιμάτεν τιμούν(ε), τιμούν	τίμανα ετίμανες ετίμανε, ετίμανεν ετίμανάμε(ν) ετίμανάμ'(ε) ετίμανέτε, ετίμανέτιν ετίμαναν
αραεύω αραεύς αραεύ' αραεύομε(ν), αραεύουμε(ν) αραεύετε(ν) αραεύ'νε	εράευα εράευες εράευε(ν) εράευάμε(ν) εράευτε(ν) εράευσαν
κοιμούμαι κοιμάσαι κοιμάται κοιμούμες, κοιμούμεστιν κοιμούστουν, κοιμούστιν(ε), κοιμούσ'νε κοιμούνται	εκοιμούμ'νε, εκοιμούμ', εκοιμούμουνε εκοιμούσ'νε, εκοιμούσουνε εκοιμούτον, εκοιμούντον, εκοιμούτονε εκοιμούμ'νες, εκοιμούστουν, εκοιμούστινε, εκοιμούστιν εκοιμούνταν, εκοιμούσαν, εκοιμούσανε

Μάθημα 16ο

Αυτοσχέδιο κείμενο
Γ. Κ. Χατζόπουλου.

΄Σ ση χωρί΄ τ΄ ακρόπον έτον έναν κρενόπον. Κάθαν ημέραν έρχουτου έναν αλεπουδόπον κι έπινε κρύον νερόπον. Είνας σκυλίτσα επήρεν ατο χαπέρ΄ κι ερρούξεν απάν΄ ατο να πιάν΄ ατο. Εκείνο εδέβεν πλάν΄ κι αλλομίαν ΄κ΄ έρθεν ΄ς σο κρενόπον. Το ζαβαλούν πολλά μικρίκον έτον. ΄Σ σο κρενόπον έρχουσαν να πίν΄νε νερόν και πουλόπα. Τα κατοπούλα ετάλευαν να πιάν΄ν ατα. Εκείνα εντούναν τα φτερούλια τουν και πέταναν ΄ς σα δεντρόπα απάν΄.

Έναν ημέραν έρθεν να πίν΄ νερόν τσαι είνας αλεπουδίτσα. Επήρεν ατην χαπέρ΄ η σκυλίτσα τη Αρίστονος κι εθέρρεσεν πως έτον λαγουδόπον. Ερρούξεν απάν΄ ατ΄ς, άμαν ΄κ΄ επόρρεσεν να πιάνει ατην. Ο φό΄ον σκυλιος έν΄. Η αλεπουδίτσα μ΄ έναν δύο λαγγέματα εδέβεν πλάν΄ κι εχάθεν απέσ΄ ΄ς σα τσαλόπα. Αέτσα η σκυλίτσα επέμ΄νεν ΄ς σα κρύα τη λουτρού.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

κρενόπον, το = υποκοριστικό της λέξης κρήνη
χαπέρ, το = λ. τουρκ. haber = είδηση, πληροφορία, νέο
ζαβαλούς, ο = λ. τουρκ. zavalli = δυστυχής, κακόμοιρος, άκακος
κατοπούλα, τα = λ. λατ. catus ή cattus = αίλουρος, γάτα. Υποκοριστικό της λέξης κάτα = γάτα, κατοπούλα = γατάκια
ετάλευαν = λ. τουρκ. dalmak = εισδύω, αρπάζω. Εδώ άπλωναν τα μπροστινά πόδια τους
ερρούξεν απάν΄ ατ΄ς = πήδηξε επάνω της
ο φόβον σκυλιος έν΄ = ο φόβος δεν είναι εύκολη υπόθεση, είναι επικίνδυνος
λαγγέματα, τα = πηδήματα, ρ. λαγγεύω = πηδώ
εδέβεν πλάν΄ = έφυγε πέρα, χάθηκε
τσαλόπα, τα = θάμνοι, λ. τουρκ. çali = θάμνος

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Υποκοριστικά.

Με τον όρο υποκοριστικά εννοούμε τα παράγωγα εκείνα των ουσιαστικών, τα οποία δηλώνουν είτε μικρό αυτό που δηλώνει το πρωτότυπο, είτε επειδή είναι πραγματικά μικρό είτε λέγεται χαϊδευτικά ή περιπαικτικά είτε και για υποτίμηση.

Η χρήση των υποκοριστικών είναι ευρεία στην ελληνική γλώσσα. Γι' αυτό και δεν ήταν δυνατόν να εξαιρεθεί και η Ποντιακή Διάλεκτος, μια από τις νεοελληνικές διαλέκτους με πανσπερμία δανείων από άλλες γλώσσες, και ιδιαίτερα την τουρκική.

Παραθέτουμε τις καταλήξεις των υποκοριστικών στη Διάλεκτο του Πόντου μαζί με τις σχετικές υποκοριστικές λέξεις:

Σε -ίτσος, -ίτσα: ποντικίτσος, μουσίτσα, μανίτσα, γαρίτσα, νυφίτσα, τσουνίτσα, σκυλίτσα κ.ά.

Σε -ίτζιν, -ίτσι: ανοιγαροίτζιν, σπαθίτσιν.

Σε -ούδιν: στούδιν, κατούδιν, πεντικούδιν.

Σε -ούλα: Κατινούλα, Μαρούλα, Εμορφούλα.

Σε -ούλιν: φτερούλιν, χαλκοπούλιν.

Σε -ίκον: μικρίκον.

Σε -όπον: σπιτόπον, παιδόπον, μουσκαρόπον, αιδόπον, κορ'τσόπον, πεγαδόπον, κρενόπον.

Ενίοτε έχουμε παράλληλη χρήση δύο τύπων, όπως: σκυλόπον και σκυλίτσα, αλεπόπον και αλεπουδίτσα, τρυγονόπον και τρυγονίτσα.

Σε -ίκας: Κωστίκας, Λευτερίκας, Πανίκας, Σταυρίκας, Γιωρίκας.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Βρες τα υποκοριστικά του κειμένου.

Γράψε τα υποκοριστικά των ονομάτων: δουλευτάρτς, ελάδ', νερόν, χαϊβάν, μουσκάρ', χωράφ', τρυγόνα, καλή, χαλκόν.

Βάλε στη σωστή σειρά τις λέξεις: έρχουτον, αλεπουδόπον, ημέραν, κάθαν, 'ς σο κρενόπον.

Να μεταφέρεις στα νέα ελληνικά τη φράση: 'Σ σο κρενόπον έρχουσαν να πίν'νε νερόν τα πουλόπα τη Θεού.

Να βρεις τα υποκοριστικά σε -ίτσα. Γράψε και δικά σου.

Μάθημα 17ο

«Ίσ'ωβά και 'ς σην παστουρμάν απάν' πάει».

Π. Ε. Υψηλάντη.

Το κείμενο δημοσιεύτηκε στα «Ποντιακά Φύλλα», ένα περιοδικό ιστορικού, γλωσσικού και λαογραφικού περιεχομένου, που εκδιδόταν στην Αθήνα από το 1936 έως το 1938. Εκδόθηκαν συνολικά 31 τεύχη, μέσα στα οποία περιέχεται ένας πνευματικός θησαυρός. Στη συντακτική επιτροπή του περιοδικού συμμετείχαν όλοι οι μεγάλοι συγγραφείς της πρώτης γενιάς. Άνθρωποι, που άφησαν πλούσιο πνευματικό έργο, όπως ο Γ. Ζερζελίδης, ο Ξ. Άκογλου, ο Γ. Κανδηλάπτης, ο Στ. Αθανασιάδης, ο Π. Μελανοφρύδης κ.ά.

ΚΕΙΜΕΝΟ

Έναν κορίτσ' ασ' ση Χαρρϊαιναν έντρισεν κι έρθεν 'ς σο Καν. Μανάχοκόρτς και λαλαχού και καλομαθημέντσα, έρθεν κι ερούξεν 'ς έναν καλαπαλουχλήν οσπίτ' απέσ'. Η πεθερά τ'ς πα έτον ολίγον σπιχτέσσα, έτονε και νέισσα. Την 'κοδεσποινίαν τ' οσπιτί' ασ' σα χέρα τ'ς ν' εφίνεν 'κ' έτον. Όλα εκείνε θ' εδατάχκουτον. Τη κελαρί' ατ'ς τ' ανοιγάρα πα έσαν πάντα κρεμαγμένα 'ς σ' εμποδέας ατ'ς το πέσ'.

Η νύφε επουγαλεύτεν. Έτον κι έμποδος κι η ψή ατ'ς εσύρ'νεν να τρώει τ' έναν και τ' άλλο. Αντραδέλφ'σσα τ'ς μετ' εκείνεν έναν στόμαν έταν, άμα εκείνε πα 'ς ση μάναν ατ'ς παπούτσα 'κ' επόρ'νεν ν' έκλωθεν.

Έναν Κερεκήν ημέραν πουρνόν πουρνόν, αδά έκλωσαν ακεί έκλωσαν, ετσάρπεψαν τ' ανοιγάρα. Αμάν επήγαν 'ς σο κελάρ, έκλεψαν έναν σαχάν' βούτορον ασ' σο κιούπ', έναν κεσέν μέλ' ασ' σην τεπέν κι έναν σαχάν' καλά χάσα αλεύρα ασ' σ' αμπάρ'.

Ασ' σ' εδέβασαν πλαν ούλτς 'ς σην εγκλεσιάν, εκλειδώθαν απέσ' 'ς σ' οσπίτ' κι ερχίνεσαν ν' ευτάγ'νε χαλβάν να τρώγ'νε.

Αλλομίαν ασ' σο παραθύρ είδαν την πεθεράν, επαίρεν τον ανέφορον κι έχ' κι έρ'ται. Ασ' στον φόβον ατουν, εχάσαν το νουν ατουν, ντό ν' ευτάγ'νε, πού να βάλ'ν ατο, ετέρεσαν αδά, ετέρεσαν εκεί, είδαν 'ς σην αυλήν απέσ' έναν τορπαλαεμένον γαΐδαρον. Έτρεξαν, εξέγκαν την τορπάν κι εσέγκαν απέσ' τη χαλβάν.

Αρ' έρθεν η 'κοδέσποινα, τερεί τ' οσπίτ όλον εσκουντούλτσην ασ' σο βούτορον, εγροΐξεν τη δουλειάν κι ερούξεν κι αραεύ'ν' ευρικό' άτο. Ο γαΐδαρον εχασεύ-

τεν κι επεχαδεύτεν, έφαιεν τη χαλβάν και η νύφε κι η κουτσή ακόμαν λείχ'νε τα χείλα τουν.

Τ' άλλ'την Κερεκήν ενούντσαν ν' ευτάγ'νε έναν ογληγορτόν φαείν. Ξάν' ετδάρτεψαν τ' ανοιγάρρα, έκλειψαν δέκα ωβά κι έναν κομμάτ' παστουρμάν, εντώκαν απάν' τ' ωβά κι εκάτ'σαν κι έφάαν ατα. Η κουτσή εσ'κώθεν, επήεν 'ς ση θείας ατ'ς κι η νύφε ένοιξεν τα πόρτας ν' εβγαίν'η μύρα.

Έρθεν η πεθερά τ'ς, ξάν' εγροίξεν τη δουλειάν, η τσιαμά και το σκόρδον 'κι κρύφκεται, άμαν τιδέν 'κι λέει. Η νύφε εκαρδοκάεν, βίρα πίν'το νερόν. Να μη εγροικά τιδέν η πεθερά τ'ς, σείτα πίν'λέει:

- Γουρζούλ' νερόν, αγνέστικα πού πας;

Είπεν ατο μίαν, είπεν ατο άλλο μίαν, 'ς σα τρία φορές απάν' εχολάστεν η πεθερά τ'ς.

- Σκύλ θαγατέρα, είπεν ατεν, 'ς σ'ωβά και 'ς την παστουρμάν απάν' πάει. Κόψον τη λαλία σ'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

εδατάχκουτον (διατάχκουμαι) = διέταζε, καθοδηγούσε

έντρισεν (αντρίζω) = παντρεύτηκε, για γυναίκα. Για τον άντρα γυναικίζω ή 'υναικίζω

λαλαχού (η) = χαϊδεμένη, λαλαχάρα, λαλαχάρ'κον, λαλαχάρης, λαλαχέας, λαλάχεμαν, λαλαχεύω, λαλαχή.

σπιχτέσα = τσιγκούνα, σφιχτή από το ρήμα σφίγγω → σπίγγω

εμποδέα = ποδιά, συνώνυμες: εμπροστέλα, εμπροστάλιν

ανοιγάρρα = κλειδιά, παράγωγη από το ανοίγω

αντράδελφος (ο) = κουνιάδος (ιταλική λέξη)

γουλαρία (η) = λαίμαργη, λ. λατ. gula, στα νέα ελλην. αναγούλα, γουλιάρης, γουλιά

επουγαλεύτεν = βαρέθηκε, μπούχτισε, λ. τουρκ. rugalmak, πουγαλεμένος, πουγαλεσία

έμποδος (η) = έγκυος, η αρχαία λέξη έμπαις με την ίδια σημασία

ετδάρπεψαν = έκλειψαν, στη Μέση Φωνή, τδαρπινεύκουμαι = ματιάζομαι, λ. τουρκ. zarpmak

τεπές = χάλκινο δοχείο για μέλι

χάσα (τα) = καθαρά, ανόθευτα, από το τουρκ. has = αγνός, καθαρός, ανόθευτος

χάσα αλεύρα = κάτασπρο αλεύρι

κ(γ)αβουρεύω = τηγανίζω, τουρκ. kaurmak, καβούρεμα, καβουρευτός.

μύρα (η) = η μυρουδιά

τορπαλαεμένον = με ντορβά περασμένο στο λαιμό, τουρκ. torba = σάκκος

εσκουντούλτσεν = ευωδίασε, λατ. Scintilla > scintilula > σκιντιλίζω > σκουντουλίζω

εχαδεύτεν = ζεματίστηκε, χαδεύω, λ. τουρκ. hasmak = ζεματίζω
αποφ' κά' κέσ' χαδεύ' = ο ύπουλος, χαδεμένος = ο αγαθός, ο άβουλος
λειχ'νε = γλείφουν, λείχω = γλείφω
ενούντσεν = σκέφτηκε, νουνίζω
εγροίκ'σεν = κατάλαβε
βίρα = συνέχεια, επίρρημα, λέξη ηχοποίητη από το βιρ-βιρ
τσιαμά (η) = το τσιμένι του παστουρμά, λ. τουρκ. çama
αγνέστικα = θεονήστικα, αγνός + νηστικός
σειτά = όταν, καθώς

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

1. Επιρρήματα.

Τοπικά: αδά, χαδά, ατού, αφ' κά' (από + κάτω), 'κεσ' (εκεί + έσω).

Τροπικά: αέτσ'.

Χρονικά: έμπρουμέραν (διπλός τόνος).

(Βλ. Γραμματ. Δ .Οικονομίδη, σελ. 354-358 και *Ιστορική Γραμματική της Ποντικής Διαλέκτου*, σελ. 99-118).

2. Αρνήσεις.

Η άρνηση εκφέρεται με το ιωνικό μόριο ουκί, 'κί, 'κ', ουσί, ουσ' (τσιτακισμός), 'τδε, 'κε, π.χ. το σκόρδον 'κί' κρύφκεται, άμαν τιδέν 'κί' λέει.

(Βλ. *Ιστορική Γραμματική της Ποντικής Διαλέκτου*, Α. Α. Παπαδόπουλου, σελ. 121).

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Πεθερά: Ντ' ώραν εσ' κώθες απόψ', νε ευλοημέντζα; Μεσανυχτί' εκαρκάριζες τα όκεύα.

Νύφε: Πάσκειμ'ντο ετέρεσα την ώραν; Εκόμπωσε μεν ο φέγγον. Εζούμωσα, ενήβεν το ζουμάρ', εσέγκα 'ς σα φόρμας κι ακόμαν σκοτία πίσσα.

Πεθερά: Πάω άφτω το φουρνίν;

Ουζέ έξαψεν, φέρον την 'πιρρίφτεν,ας αρχινώ και 'πιρρίφτω.

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΡΑΣΕΙΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΩΝ

αργώς

αργώς κι απαργώς = πάρωρα

ατώρα, ατωρίκα

πιρνά πιρνά, αποπουρνού και απορπουνού

μεσανυχτί'

μεσημερί', ολημέρα

'ς σα βρατέρα

'ς σο μέρωμαν κέσ' ή απάν'

απράναν, απράνας, απρανίκα
σύμπιρνα
σύναυγα
Καλανταρί'
Χορτοθερί'
Κερασινού, Μαρτί', Αυγουστί', Μοθοπωρ

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

καρκαρίζω = κάνω θόρυβο, ηχοποίητη λέξη από το καρ καρ
πασκείμ' = μήπως (πας + ένι = μήπως είναι)
εκόμπωσε = ξεγέλασε, μεσν. κομπώνω < κομβώ = εξαπατώ
ενήβεν = φούσκωσε, αναβαίνω: το ψωμίν ενήβεν, η πίτα έν' ανανήβ'
εσέ'γκα = έβαλα, εισφέρω
άφτω = ανάβω, αρχαίο άπτω = ανάβω, άψιμον, άναμμαν
έξαψεν = πύρωσε, έξαψε το στόμα μ' = θέλω να καπνίσω, έξαψεν = ζώηρεψε
ερωτικά
'πιρρίφτ ε = ξύλινο φτυάρι για φούρνισμα, επιρρίπτω = εξακοντίζω (ομηρι-
κό)
αργός και απαργός = εκτός ώρας, παράκαιρα
πιρνά πιρνά = πρωί πρωί, οπουρνά'
'ς σα βρατέρα = στο δειλινό, βραδέριν, ρήμα βρατερίζει = βραδιάζει, απρό-
σωπο

Κομπώνω.

Το ρήμα κομπώνω < κομβώνω σημαίνει εξαπατώ, δένω με μάγια. Στα νέα ελ-
ληνικά έχουμε τη λέξη κομπογιαννίτης = αυτός που εξαπατά ότη γιατρεύει. Κομ-
πωτής ο απατεώνας. Τη συναντάμε και στον Ερωτόκριτο: «Η ολπίδα μ' τέτοιαν
πεθυμιά βλέπε μη σε κομπώσει». Στο δημοτικό τραγούδι τη συναντάμε «κλέ-
φτης του φιλιού και κομπωτής της αγάπης».

ΦΡΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΝΘΕΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΩΝ

Κείμενο α'

Αυτοσχέδιο Γ. Κ. Χατζόπουλου.

Ή ση Ζαμανάντων το χωρίον εζήνεν είνας πολλά εφτωχός. Όλον την ημέραν εγράδευεν και τα τέσσερα μερέας 'ς έναν τόπον 'κ' επόρ'νεν να εφέρνεν.

Σείτα εσέβεν 'ς σα δεκαεφτά, τα κυρουκά ατ' 'υναίκ'σαν ατον με τη Χρύσονος την κουτσήν. Τη κουτσήν τα χρόνια ήταν 'κ' ήταν δεκαπέντε. Ή σ' εννέα μήνας απάν' εγέννεσεν έναν έμορφον αγουρόπον η Σεβαστή. Αέτος' έτον τ' όνομαν τη νύφες. Ή σα σεράντα απάν' ο Πανάτας επήρην έναν διδόπον κι επήρην 'ς σην εγκλεισίαν να βρήκ' τον ποπάν και παίρ' ευχόνερον. Ο ποπάς εδέκεν ατον το ευχόνερον κι ευχέθεν ατον να ζει το παιδόπον ατ'.

Ή σα δέκα μήνας απάν' τη Σεβαστής η κοιλία εντώκεν πέραν κιάν'. Ή αν' 'ς σα σεράντα ημέρας ο Πανάτας επήρην 'ς σο ευχόνερον. Ο ποπάς, ο ποπα-Χαρίτων έτον, σείτα είδεν ατον, εθαμάσταν. 'Μώ την πίστη σ', Πανάτα, πολλά αληγορείς! είπεν ατον.

Πόπα - πόπα, ντό λες εσύ! Έναν μωρόν, κανέναν μωρόν. Ο κύρ-ι-μ' εποίκεν εφτά. Ούλα πα ζούνε. Εγώ θα περάνω ατον. Θα ευτάω εφτά, οχτώ, πέλκες και εννέα. Επορεί και δέκα!

'Κ' εδέβεν πολλά καιρός κι ο Χρύσον, ο πεθερός ατ', επήρην 'ς σον άλλον τον κόσμον. Εποίκαν τα τρίμερα τ', τα εννέα, τα σεράντα, τα εξ μήνας και το χρονεκόν. Ο Πανάτας εσ' κούτουν, εκάθουτουν τρις την ώραν έλε'εν. Έκιτι, πατέρα, πώς εποίκες αίκον δουλείαν;

Ατώρα πώς 'α ζούμε! Ο ραχμετλής ο Χρύσον, όσον εζήνεν, εβάλλ'νεν το χέρ'ν ατ' βαθέα 'ς σην τσόπεν ατ'.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

ογραδεύω = καταγίνομαι, μάχομαι, αγωνίζομαι, λ. τουρκ. oğraşmak. Σχετ.

φράση: πολεμώ και ογραδεύω και τα τέσσερα μερέας 'ς έναν τόπον να φέρω 'κί πορώ = αγωνίζομαι, εργαζομαι πολύ και δεν μπορώ να τα βγάζω πέρα

διδόπον (υποκοριστικό της τουρκ. λ. zişe = φιάλη) = μικρή φιάλη

η κοιλία εντώκεν πέραν κιάν' = εμφανέστατη η εγκυμοσύνη

αληγορείς και αγληγορείς = βιάζεσαι. Παράγωγα: αγληγορότη, αγλήγορος, ελήγορος,

ολήγορος, αγληγορετά (επίρρημα)

πέλκες = ίσως, λ. τουρκ. belki

ραχμετλής, ο = ο μακαρίτης, λ. τουρκ. rahmetli

Κείμενο β'

Αυτοσχέδιο Γ. Κ. Χατζόπουλου.

Οι Αντρεαλούδες έτρω'αν την τρίμμαν τρίβραστον και το μαλέζ'σεραντάβραστον. Κάθαν ημέραν τρίμμαν και ψωμίν εβδομάδας. Το χοσάφ' 'κ' έβραζάν ατο πολλά. Μίαν-δύο φορές. Τα καρτόφα για να βράζ'νε, εθέλναν κανάν ώραν. Τα στύπα έτρωγάν ατα σεράντα ημέρας ασ' τ' εβάλλ'ναν ατά 'ς ση ξυλί' το βαρέλ'. Τ' ευαγγελί' τα ωβά εκρά'ναν ατα κάναν κάρτον. Έτρωγάν ατα σπιχτά αντάμαν με βούτορον και λαβάσ'.

Τα τοματίσα, για να κοκκινίζ'νε, εβάλλ'ναν ατα απέσ' 'ς σ' αχύρα δύο εβδομάδας. Και τα τσορτίκα πα, για να φα(ε)ιουνταν, κι ατά 'ς σα αχύρα απέσ' είχαν ατα δεκαπέντε ημέρας. Τη μουχτερού τα τσιργάνα εβάλλ'ναν ατα απέσ' 'ς σα κιούπα κι επαίρναν μίαν την εβδομάδαν σείτα εποί'ναν χαβίτσ' ή κατσαμάχ'. Έμνοστα φαεία. Έκιτι, μελμεκέτ, με τα καλοσύνας-ι-σ' και με τ' ευλο(γ)ίας-ι-σ'. Εχάθαν 'ς σα χίλα εννακόσα είκοσ' δύο τη χρονίας. Έ'νουμνες μουλτετζήδες 'ς στην Ελλάδαν, 'ς στην πατρίδαν εμουν. Αδά πα εποί'ναμεν ε(γ)είνα τα φαεία. Εκρά'ναν δύο τρία ημέρας. Τιδέν 'κ' επαθά'ναν.

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

μαλέζ, το = αλευρόσουπα. Παροιμία: έκαψεν το μαλέζ', να έτον κι έναν καλόν φαείν(παροιμία, που λέγεται για κακό που προέρχεται από ανάξιο λόγου άτομο ή για ατυχία από μικρή αιτία)

καρτόφα, τα = οι πατάτες, λ. ρουμ. cartof ή γερμ. Kartoffel

κάρτον, το = τέταρτο της ώρας, λ. ιτ. quarto. Σχετ.φράσεις: 'Σ έναν κάρτον έρχουμαι = έρχομαι γρήγορα, ενός καρτού δουλεία = δουλεία σύντομη, λίγη

τσορτίκα, τα = άγρια αχλάδια

τσιργάνα, τα = αποτσιγαρίδια λίπους, αγνώστου ετύμου, κατ'Ανθιμο Παπαδόπουλο, μάλλον ηχοποίητη λέξη από τον ήχο τσιρ-τσιρ κατά το τηγάνισμα

χαβίτσ', το = φαγητό (χυλός) από αλεύρι, κυρίως καλαμποκίσιο

μουχτερός, ο = ο αγριόχοιρος, αλλά και ο ήμερος, από το αρχ. επίθετο μοχθιρός

μελμεκέτ', το = η πατρίδα, λ. τουρκ. memleket

μουλτετζήδες, οι = οι πρόσφυγες, λ. τουρκ. mülteci

ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ

Κλίση απόλυτων αριθμητικών

Ενικός αριθμός		
	Αρσενικό- θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	είς, είνας, ένας	ένα, έναν
Γεν.	ενός, ειός, είνος, είνονος	ενός, ειός, είνος, είνονος
Αιτ.	έναν, είναν, ένανε, είνανε	ένα, έναν

Πληθυντικός αριθμός		
	Αρσενικό- θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	δύο, δύοι, δύ', δύος, δύσοι, δύσ'	δύο
Γεν.	δύων, δυών, δόν, δέν, δυωνών, δυενών, του δυοινέτερον	δόν, δέν, δυωνών, δυενών
Αιτ.	δύο, δύος, δύους, δύοι, δύ', δύσοι, δύσ', δύοις, δυωνούς δυενούς	δύο

(Για την κλίση των υπολοίπων αριθμητικών βλέπε *Ιστορική Γραμματική της Ποντικής Διαλέκτου*, Α. Α. Παπαδόπουλου, σελ. 56-58).

ΑΣΚΗΣΕΙΣ

Να καταγράψετε τα αριθμητικά στα κείμενα α και β.

Κείμενο α':

α. Τι σημαίνουν οι φράσεις: τέσσερα μερέας, 'ς σα σεράντα απάν'. η κοιλία εντώκεν πέραν κιάν'.

β. Ποια η σημασία της πολυτεκνίας στον Πόντο;

Κείμενο β':

α. Ποια μέθοδο ακολουθούσαν οι Πόντιοι για να ωριμάσουν οι τομάτες και τα άγρια αχλάδια; Ξέρετε άλλες μεθόδους ωρίμανσης αγαθών στον Πόντο;

β. Τι σημαίνει η φράση «έ'νουμες μουλτετζήδες 'ς την Ελλάδαν, 'ς την πατρίδαν εμουν»;

γ. Τι ήταν η τρίμμα και το μαλέζ'; Γνωρίζετε πώς παρασκευάζονταν;